

ЧИТАННЯ У КОНТЕКСТІ РОЗВИТКУ ОСВІТНЬОЇ ДИПЛОМАТІЇ: ПСИХОЕМОЦІЙНІ АСПЕКТИ

Бондаренко Неллі Володимирівна,
к. пед. н., ст. наук. сп., пров. наук. сп.

Інститут педагогіки НАПН України

Проскура Оксана Іллівна,

директорка, вч.-методист, магістр управління освітніми закладами,
магістр державного управління, заслужений працівник освіти України

Київська гімназія східних мов № 1

Косянчук Сергій Володимирович,

к. пед. н., методист

Київська гімназія східних мов № 1

Вступ. Проблему читання, як одного з важливих чинників перемоги і повоєнної відбудови країни, Українська держава ставить у ряд першочергових [2]. Ефективне оволодіння читанням у процесі навчання, виховання і розвитку здобувачів освіти наразі потребує додаткових досліджень, що узв'язнюються з психоемоційними станами, викликаними реаліями-стресами сьогодення. Тому читацька компетентність останніми роками цілком прогнозовано набувається й розвивається в учасників освітнього процесу повільніше або зазнає негативних трансформацій. Усе більше в сучасну освіту об'єктивно проникає так зване мікрочитання, потенціал якого ще недостатньо вивчений і викінчено науково обґрунтований. Таке читання володіє значним дидактико-методичним потенціалом і придатне для використання як засіб навчання, виховання і розвитку. З-поміж психоемоційних аспектів такого читання акцентуємо на видозміненні способів читання (за впливу на емоційний стан і психічне здоров'я не тільки учнів, а й педагогічних працівників), особливостях формування емпатії й соціальних умінь, на здатності знижувати наслідки стресових ситуацій і розвивати креативність. Важливо вивчати, аналізувати, підтримувати, освітньо й ціннісно наповнювати зміст учнівських, батьківських чатів, адміністраційних, робочих груп і спеціальних груп (методичні об'єднання учителів; атестація педагогічних працівників тощо). Актуальність

дослідження завдяки зосередженості на важливих сучасних аспектах читання (мікрочитання) по-новому підносить проблематику освітньої дипломатії.

Мета роботи – окреслити взаємозв'язок читання (мікрочитання), психоемоційних аспектів навчання, виховання і розвитку освітньої дипломатії у закладах загальної середньої освіти.

Матеріали і методи. Наукову розвідку ґрунтовано на основних принципах дидактичної теорії й методиці навчання, на аналізі результатів української і закордонної наукової думки й педагогічної практики. Використано результати досліджень, присвячених проблемам: відповідальності вчителя за розвиток пізнавальних здібностей особистості [1]; мікрочитання як інструменту для глибокого розуміння учнями літературних творів [9], розвитку інтелекту й підготовки молоді до роботи [13]; освітньої дипломатії у контексті формування громадянської культури [11]; парадигмальних зрушень у сучасній дидактиці в аспекті розв'язання проблем структурного й сутнісного навантаження змісту освіти [7]; ролі знань в інтелектуалізації освітнього процесу [4]; синкретичного (початково-цілісного) смислу усного повідомлення чи тексту [8]. Застосовано оглядово-контентний, джерелознавчий, аналітико-інтерпретаційний і зіставно-систематизаційний методи. Об'єкт – освітня дипломатія закладу загальної середньої освіти. Предмет – мікрочитання як чинник моделювання навчання, виховання і розвитку особистості здобувача освіти.

Результати й обговорення. В оприлюдненому дослідженні стверджується: попри те що розуміння прочитаного перебуває на достатньому рівні, учні все ще стикаються з певними труднощами розуміння прочитаного. Автори дійшли висновку, що вчителям належить вдаватися до інтенсивніших дій, щоб розуміння прочитаного ставало адекватнішим. Оскільки розуміння прочитаного є важливим мовним умінням, за якого повсякдення стає зрозумілішим (зростає адаптаційна здатність особистості до життєвих реалій), здатність учнів удосконалювати свої вміння на змісті різних навчальних предметів не може відбуватися без рефлексії на прочитане, без усвідомленого сприймання й систематичного накопичення життєво важливої інформації, без

правильного оцінювання інформації як детермінантного (в усіх його проявах) чинника [12].

Теорія освіти, освітня практика, управління освітою з огляду на стратегічні завдання української школи, і навпаки, – стратегічні завдання її з погляду теорії освіти, освітньої практики й управління освітою – мають бути адекватними, корелятивними, кореспондентними. Якщо два десятки років тому науковці не вважали читання проблемою навіть на рівні методики навчання мови (недостатнє володіння учнями читанням як видом мовленнєвої діяльності [3]), то нині вона розглядається у контексті психоемоційності, де читання (й мікрочитання!) має вирішальне значення у формуванні особистісних якостей учнів, таких як емпатія, критичне мислення, креативність, позначається на психічному здоров'ї й загальному самопочутті («Читання як метод навчання, впливаючи на емоційну адаптивність, свідомість і стійкість особистості учня, уконтекстнюється з розвитком емоційного інтелекту» [6, с. 7]; «Навчальне (освітнє) онлайн-читання засобами чатів у zoom також формує серед учнівства нову грамотність, водночас спонукаючи педагогічних працівників професійно користуватися цим технологічним інформаційно-комунікаційним здобутком. Тож онлайн-читання, як новий вид грамотності, потребує особливих стратегій, де технології навчання передусім мають бути безпечними, психострунними, - тобто такими, що не несуть негативу, деструктиву, емоційного пресингу [5, с. 69]). Саме тому педагоги Київської гімназії східних мов № 1 набувають досвіду в освітніх і соціальних практиках, упроваджують нові моделі організації освітнього процесу на засадах колегіальності, послуговуються суспільними й іншими ресурсами [10], щоб освітня дипломатія на рівні гімназії набувала особливої актуальності й забезпечувала налагодження співпраці між адміністрацією і педагогічними працівниками, учителями і батьками учнів, між здобувачами освіти. Сьогодні мікрочитання педагогічні працівники гімназії використовують в офлайн і онлайн освітніх контекстах, долучаючи учнів до роботи з текстами, що оприлюднюються у соціальних мережах, блогах, містяться в електронних книгах, доступні на сучасних інтернет-платформах.

За змін у соціально-економічному, освітньому, віртуальному, інших середовищах важливо розуміти, що читання (мікрочитання) може підтримувати і підтримує розвиток освітньої дипломатії на теренах шкільної освіти. Досліджуючи роль стислих текстів у навчанні, науковці доходять висновку, що мікрочитання активізує увагу учнів, дає їм можливість краще засвоїти навчальний матеріал, водночас сприяючи розвиткові емоційного інтелекту. Крім того, гейміфікація в освіті стає важливим чинником розвитку мікрочитання, адже стислі тексти у форматі завдань або гри спонукають учнів до активнішої участі в освітньому процесі.

Шкільна практика довела, що психоемоційні аспекти читання (мікрочитання) у контексті розвитку освітньої дипломатії упозитивнюють і урізноманітнюють формати і способи суб'єкт-суб'єктної взаємодії:

- взаємодія з мікротекстами дає змогу педагогам залучати здобувачів освіти з різними рівнями навчальних досягнень і готовності працювати під час уроку;
- мікрочитання використовується для релаксації і стимулювання предметних обговорень, що дає учням можливість віднаходити нові зв'язки між темами і краще засвоювати навчальний матеріал;
- освітній процес адаптивнішає (наближається до потреб здобувачів освіти і умов навчання, виховання й розвитку), якщо включаються мікротексти, де порушено питання емоційних станів і стосунків між людьми (це уможливорює краще усвідомлення учнями власних емоцій і опанування способів їх вираження);
- робота зі стислими текстами (запитання вчителя \Rightarrow відповідь учня – як мікротекстуальна ситуація для рефлексійних реплік решти учнів; есе учня чи історія-замальовка від учителя; бліцтести \Rightarrow мінівідповіді; репліки до презентацій, відеопереглядів тощо) слугують своєрідними «перервами» (перемиканням уваги) під час уроків, що знижує стрес і спонукає учнів сфокусувати увагу на предметі розгляду;
- читання мікротекстів, що відображають культури різних країн Сходу,

мови яких опановують гімназисти Київської гімназії східних мов № 1, сприяє розвитку міжкультурної компетентності, позитивно впливає на розуміння глобальних тем, що є важливими в освітній дипломатії.

Висновки. Мікрочитання відкриватиме нові можливості. Якщо читання буде інтегроване в освітній процес, а не лише обслуговуватиме певні вправи, завдання й навчальні тести з окремих предметів, то вироблятиметься потреба в осмисленні прочитаного й віднайденні учнями або генеруванні ними адекватної відповіді (реакції). Мікрочитання може включати не лише уривки з підручників, навчальних посібників, літератури з національно-патріотичних видань, художніх і/чи науково-публіцистичних книг, а й тестові завдання і стислі тексти з презентацій, есе учнів або вчителів, пости з соціальних мереж тощо. Мікрочитання застосовне у різних предметах. Воно виявляє приховані сенси, які можуть залишитися непоміченими за повнотекстового прочитання; дає змогу взаємодіяти з текстом на емоційному рівні (здійюється й розвивається емоційний інтелект), запобігти поверховому аналізу (мікрочитання створює простір для глибшого осмислення, не підпорядковуючи текст певним темам чи обмежуючи його критичними рамками); дає можливість інтегрувати навчальні матеріали (наприклад, на уроках історії України доцільно зачитувати стислі біографії відомих особистостей, а на уроках математики, біології й астрономії-огляди нових відкриттів), а учням – працювати з емоціями (підвищує їх психоемоційну стійкість як механізму протидії стресовим ситуаціям); залучає суб'єктів освітнього процесу до аналізу й інтерпретації (розвивається критичне мислення, здійснюється порівняльно-зіставний аналіз різних поглядів і висловлюються власні думки); підносить важливість фокусування на мікрофрагментах тексту (протиставляється загальним інтерпретаціям, натомість збагачується актуальним досвідом суб'єктів освітнього процесу); сприяє залученню здобувачів освіти і педагогічних працівників до обмірковування актуальних тем і проблем (сприяє розвитку культурної обізнаності, критичного аналізу медіаконтенту, інтернет-джерел), угрунтовує активні освітні стратегії (наприклад, обговорення у мікрогрупах,

створення ментальних карт, проведення дебатів на основі прочитаного), уможлиблює використання Google форм, платформ тощо для розробки педагогічними працівниками інтерактивних завдань (учні матимуть змогу працювати з текстами у зручний для них час і спосіб).

Мікрочитання, за адаптованості до психоемоційних аспектів і уконтекстення з освітньою дипломатією, стає ефективним методом (елементом педагогічної технології), що підтримуватиме розвиток здобувачів освіти комплексно, даючи змогу зосереджуватися на важливих аспектах читання (емоційне збагачення, розвиток критичного мислення, відповідальне розмірежування особистої, середовищної і міжкультурної інформації).

ЛІТЕРАТУРА

1. Бондаренко Н. В. Виховання громадянськості старшокласників на уроках української мови. *Дивослово*. 2019. №3. С. 2–6.

2. Бондаренко Н. В. «Читання як життєва стратегія»: реалізація державної політики книгочитання-2032 у підручникотворенні». *Проблеми сучасного підручника*. 2023. Вип. 30. С. 19–31.

3. Бондаренко Н. В. Читання як проблема методики навчання української мови. *Дивослово*. 2004. №12. С. 19–25.

4. Бондаренко Н. В., Косянчук С. В. Загальнонавчальні методи як дидактичний інструмент інтелектуалізації освіти. *Digital transformation of society: theoretical and applied approaches*. Katowice. 2021. Pp. 82–94.

5. Бондаренко Н. В., Косянчук С. В. Онлайн-читання як новий вид грамотності у контексті психострунності особистості. *Rozwój nowoczesnej edukacji i nauki – stan, problemy, perspektywy*. Tom XV: *Badania naukowe w kontekście wyzwań i konfliktów*. Посвіт, 2023. С. 68–70.

6. Бондаренко Н. В., Косянчук С. В. Читання як метод навчання у контексті емоційної адаптивності, свідомості і стійкості. *Наука, освіта і технології в XXI столітті: наукові ідеї та механізми реалізації*. Ізмаїл: ЦФЕНД; Полтава: Видавництво ПП «Астроя», 2024. С. 7–9.

7. Косянчук С. Аксіологічний підхід до формування змісту профільного навчання як нагальна потреба і важлива складова стратегії освіти. *Дидактика: теорія і практика*. Київ: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2015. С. 67–71.

8. Косянчук С. В. Читання як дидактична проблема у педагогічній спадщині Василя Сухомлинського: хрестоматійний погляд. *Проблема читання в сучасному інформаційному суспільстві*. Київ: УОВЦ «Оріон», 2019. С. 29–32.

9. Павленко Ю. *Чорнильна історія. Письмо про Себе фікційного суб'єкта (на матеріалі французького роману XVIII – початку XXI століть)* : монографія. Київ: Видавничий центр КНЛУ, 2018. 416 с.

10. Проскура О. І. Розвиток наукової школи у системі управлінсько-педагогічної діяльності гімназії. *Priority directions of science and technology development*. Sci-conf.com.ua, Kyiv, Ukraine. 2021. Pp. 859–865.

11. Проскура О. І., Луцак О. В., Манжелій О. В. Освітня дипломатія у контексті формування громадянської культури. *Формування громадянської культури в новій українській школі: традиційні та інноваційні практики*. Суми: РВВО СОШПО, 2024. С. 1–9.

12. Bagus N. M. I., Ayu M. S. W. I, Agung I. Y. P. A. Micro and macro skills of reading comprehension acquired by efl students. *International Journal of Linguistics and Discourse Analytics*. 2020. Vol. 1, no. 2. Pp. 10–17.

13. Kapoor V. India is changing fast and we need to look at 'Micro Reading' seriously to develop intellect and making youths job ready. URL: <https://www.opindia.com/2023/07/need-to-look-at-micro-reading-seriously-to-develop-intellect-among-youths/>.